

Tīģera burts ir D

Lēne Aska

Māri Kansta Junsena

No norvēģu valodas tulkojusi **Jolanta Pētersone**

Dizaina adaptāciju veikusi **Ūna Laukmane**

Liels un mazs, 2022

ISBN: 978-9934-574-83-2

Sinopse

Lēnes Askas un Māri Kanstas Junsenas bilžu grāmata „Tīģera burts ir D” vēsta par lasīšanas un rakstīšanas grūtībām, pacietību un dusmošanos, ar ko jāietiek galā daudziem bērniem un vecākiem. Stāsta centrā ir mazas meitenes pieredze, rakstot burtus. Šo pieredzi veido ne tikai grūtības rakstīt, bet arī balts sunītis zem galda, draudzeņu balsis aiz loga, dzēšgumija, kas smaržo pēc āboliem, un ābols, kurš smejas par mazās rakstītājas pūliņiem. Pieredze ir daudzslāņaina, to nevar reducēt līdz apgalvojumam, ka šim bērnam ir disgrāfija, un grāmata pārlicinoši uz to norāda, tā aptver plašāku bērna pasaules kopumu. Taču nav viegli izpildīt mājasdarbus, ja burti salīp kopā un negrib veidot vārdus. Mazā rakstītāja ir diezgan neganta. Bet viņai šķiet, ka neganti ir burti. Tā vietā, lai cītīgi rakstītu, meitene ber uz grīdas dzēšgumijas gabaliņus, pielipina lapu pie pieres un apgāž sulas glāzi (to izdarījis tīģeris!). Bet viņa to dara tikai pēc tam, kad jau kādu laiciņu ir cīnījies ar burtiem. Varbūt viņa jūt, ka cīņā pamazām zaudē. Arī mammas pacietība sāk izsīkt, un no viņas izlaužas dusmīgs tīģeris.

Bērns nevar vai negrib? Starp šiem poliēm bieži vien svārstās vecāku un pedagogu viedoklis par bērnu, kurš kaut ko nedara, kā nākas.

Darbs pieder pie norvēģu bērnu grāmatu svaigākā un mūsdienīgākā atzara, kura mākslinieciskais līmenis respektē bērna spēju intelektuāli un emocionāli uztvert mākslu un izmanto mākslas tēlus, lai runātu par svarīgām problēmām. Emocionālā spriedze, kas rodas grūtību dēļ, grāmatā netiek apspiesta, no tās nav jābaidās, tā izlādējas un noslāpst vecāku un bērnu mīlošās savstarpējās attiecībās.

Latviski izdotās bērnu grāmatās disleksija un disgrāfija ir līdz šim neskarta tēma. „Tīģera burts ir D” – šī tīšā kļūda grāmatas nosaukumā (jo tīģera burts taču ir T, tāpat kā mammas burts ir M, utt.) norāda uz bērna grūtībām saistīt vārdus un tēlus ar rakstītu vai drukātu tekstu.

Grāmata piemērota pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem.

Par autoriem:

Norvēģu māksliniece **Lēne Aska** (*Lene Ask*, 1974), raksta, fotografē, sacer un ilustrē bērnu grāmatas un zīmē komiksus. Viņa studējusi Bergenas Mākslas akadēmijā, Prāgas Universitātē u.c. 2006. gadā Aska saņēma *Sproing Prize* – Norvēģijas komiksu balvu par labāko debiju – komiksu grāmatu „Hitlers, Jēzus un vecaistēvs”. Ievērojamu guvusi arī viņas komikss „Dārgo Rikard” (2014), kas, balstoties uz dokumentiem un vēstulēm, vēsta par Rikardu Jakobsenu, 1875. gadā Madagaskarā dzimušu norvēģu misionāra dēlu.

Norvēģu māksliniece **Māri Kansta Junsena** (*Mari Kanstad Johnsen*, 1981) raksta un ilustrē bērnu grāmatas. Viņa studējusi Oslo Nacionālajā mākslas akadēmijā un Stokholmas *Konstfack* – Mākslas, daiļamatu un dizaina universitātē. 2012. gadā Kansta Junsena par ilustrācijām grāmatai „Vivaldi” ieguva Norvēģijas Nacionālajā grafiskā dizaina Zelta balvu un tika iekļauta Flavorwire veidotajā sarakstā „20 visu laiku skaistākās bērnu grāmatas”. 2017. gadā īpašo žūrijas atzinību Boloņas grāmatu tirgū (*Bologna Ragazzi Awards*) saņēma viņas bilžu grāmata „Es esmu projām”, kas bez vārdiem stāsta par meiteni, kas maina dzīvesvietu un cenšas iejusties jaunajā. Māksliniece zīmē vairākiem laikrakstiem un žurnāliem, tostarp *The New York Times*.

Par grāmatu „Tīģera burts ir D” abas autores saņēmušas Norvēģijas Gada skaistāko grāmatu balvas (*Årets vakreste Bok*) Sudraba diplomu.

Jolanta Pētersone (1978) tulko no norvēģu, zviedru un krievu valodas. Latvijas Kultūras akadēmijā viņa studējusi Latvijas-Norvēģijas starpkultūru sakarus un kultūras teoriju, norvēģu valodas zināšanas guvusi arī Bergenas Universitātesursos. Tulkotāja aktīvi seko līdzī norvēģu bērnu literatūras jaunumiem. Ļoti veiksmīga bijusi sadarbība ar izdevniecību „Liels un mazs”, iesakot un īstenojot vairākus norvēģu bērnu literatūras tulkojumu projektus: Ērlena Lū grāmatas par autokrāvēja šoferi Kurtu, kas latviešu versijā apvienotas vienā grāmatā „Kurts” (2009), Ingvara Ambjērnseņa stāstu „Samsons un Roberto” (2014), Marijas Parras prozu – „Vafeļu sirdis” (2016), „Vārtsargs un jūra” (2019), „Glimmerdāles Tonje” (2021). Tulkojot Kristīnes Rūšiftes bilžu grāmatu „Visi skaitās” (2020), Jolanta ieviesusi latviešu bērnu grāmatniecībā jaunu žanra apzīmējumu – mudžgrāmata.

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

Materiāli tapuši sadarbībā ar audiologopēdi dr. Andru Vabali.
Aktivitātes grupētas 3 nosacītās grupās – fonoloģiskās prasmes, alfabētiskās prasmes un izpratne.

Teikumu spēle „Podziņas rindiņā”

Spēlei nepieciešama sauja pogu.

Vispirms pārrunājiēt to, ka cilvēki runā un runas skaņas ir valodas pamatdaļiņa. Vismazākā. No valodas skaņām rodas vārdi. No vārdiem var veidot teikumus. Teikums ir kāda pateikta doma. Cilvēki klausās un runas skaņas var dzirdēt. Runas skaņu plūsmā var sadzirdēt un saprast atsevišķus vārdus un teikumus.

Spēles vadītājs dod uzdevumu:

Klausies teikumus, atceries, ka teikumus veido vārdi. Es pateikšu teikumu, tu to atkārti un saskaiti vārdus šajā teikumā, katram vārdam liekot vienu pogu.

Grāmatas teikumi atkārtišanai un vārdu skaitīšanai:

- Man ir zaļa dzēšgumija.
- Tā labi smaržo pēc ābola.
- Pēc vienas pogas un divām mušām logā.
- Mamma uzasina virtuves nazi.
- Mammai iekšā dzīvo tīģeris, kurš nedrīkst pamosties.
- Arī man iekšā ir tīģeris.
- Tas vairs negrib gulēt mierīgi.

Spēles vadītājs dod uzdevumu:

Izdomā un pasaki savus teikumus, kuros ir šie vārdi:

- tīģeris,
- dzēšgumija,
- mušas,
- negrib,
- mamma,
- smaržo,
- poga,
- nedrīkst,
- mierīgi.

Spēle „Ātri un lēni” 1

Spēles uzdevums ir klausīties un atkārtot vārdus.

Vispirms spēles vadītājs vārdu pasaka ātri, pēc tam katru vārdu izrunā lēni, pa skaņām. Pēc tam to vēlreiz izdara kopā ar bērnu un pārrunā, kas atšķiras.

māja	m-ā-j-a
māsa	m-ā-s-a
muša	m-u-š-a
mamma	m-a-m-m-a

Spēle „Ātri un lēni” 2

Spēles uzdevums ir klausīties un atminēt, kas pateikts.

Vispirms spēles vadītājs vārdu pasaka lēni, pa skaņām (starp skaņām jāietur neliela pauze). Pēc tam lūdz bērnu atminēt izrunāto vārdu. Ja bērns nevar atminēt, tad vārdu vēlreiz atkārtoti pa skaņām un pasaka priekšā.

m-ā-j-a	māja
m-ā-s-a	māsa
m-u-š-a	muša
m-a-m-m-a	mamma

Spēlē izmantojami vārdi no grāmatas:

sula, roka, nazis, poga, lapa, glāze, galva, burti, ābols, zīmulis, tīģeris, virtuve.

Skaņu spēles

Trīs lietas

Spēlē piedalās bērns un pieaugušais. Nepieciešami 3 dažādi priekšmeti vai attēli, piemēram, grāmatas ilustrācijas – tīģeris, muša, ābols.

Spēles vadītājs sarindo priekšmetus (vai attēlus) uz galda vai grīdas un nosauc, tad dod uzdevumu bērnam: „Iedod man to, kas sākas ar skaņu **ā**, **m**, **t**. Pēc skaņas nosaukšanas nedaudz jāiepauzē, lai bērns var apstrādāt informāciju. Turpiniet šo spēli ar citām skaņām. Priekšmets vai attēls palīdzēs paturēt prātā priekšmetu vai attēlu nosaukumus.

Skaņu bumba

Spēlē piedalās pieaugušais un viens vai vairāki bērni.

Spēles vadītājs izvēlas jebkuru valodas skaņu (labāk sākt ar bērnam labi pazīstamām skaņām, piemēram, pirmo skaņu bērna vai mammas vārdā) un nosauc dažus vārdus, kuri sākas ar izvēlēto skaņu. Spēles dalībnieki met bumbu viens otram un katrs nosauc vārdus, kas sākas ar šo skaņu. Uzvar tas, kurš var pateikt visvairāk vārdu ar noteiktu skaņu.

Zilbju kastāņi

Spēlē piedalās pieaugušais un viens vai vairāki bērni. Nepieciešami attēli (grāmatas ilustrācijas) un kastāņi, akmentiņi vai tml.

Spēles vadītājs pastāsta, ka vārdus var dalīt zilbēs. Zilbi vārdā var sadzirdēt skaidri, ja, to izrunājot, sasiņ plaukstas. Lai atcerētos zilbju skaitu, katrai zilbei noliek vienu akmentiņu.

Var izmantot jebkuru grāmatas vārdu un attēlu, tomēr vieglāk sākt ar divzilbju lietvārdiem, piemēram, **glāze, mamma, roka, galva, nazis, ābols, muša**. Pēc tam var ņemt garākus vārdus – **tīģeris, dzēšgumija**.

Burtu spēles

Spēlēs piedalās bērns un pieaugušais.

Burts ir zīme, ar ko apzīmē noteiktu valodas skaņu. Burti ir ļoti dažādi – lieli, mazi, drukāti, rakstīti. Lai iemācītos lasīt un rakstīt, tie visi jāzina, bet dažreiz tas nav tik viegli, tāpēc vajadzīgi palīgi.

Palīdz pirkstiņš

1. solis

Atver grāmatas 3. lappusi, atvērumā redzami dažādi burti. Bērns nosauc visus burtiņus, ko pazīst.

2. solis

Ar pirkstu zīmē noteiktu burtu (vienu no atvērumā redzamajiem) uz bērna muguras vai rokas apakšdelma, bet tā, lai bērns neredz kustības, un lūdz parādīt šo burtu grāmatas atvērumā. Tad mainās vietām – bērns zīmē, pieaugušais parāda burtu. Labāk sākt ar lieliem drukātiem burtiem, piemēram, **E, P, V, R, B, O**. Var zīmēt arī burtus, kuri nav ietverti grāmatas atvērumā, piemēram, bērna vārda burtus.

3. solis

Pārruna par grāmatā uzzīmētajiem burtiem – kādi tie izskatās: viens garš, cits sagāzies ar vēderu uz augšu, vēl kāds nevar nostāvēt taisni utt.

Palīdz punktiņi

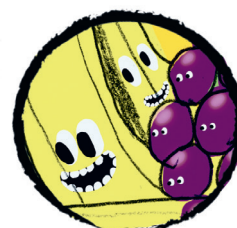

1. solis

Uz lapas uzzīmē punktotu kāda burta kontūru, un bērns savieno punktus. To nepieciešams darīt vairākas reizes, pēc tam jautāt bērnam, kurš burtiņš izdevies vislabāk. Pēc tam bērns raksta burtu pats.

Skaņu-burtu spēle

Spēlē piedalās bērns un pieaugušais.

1. solis

Atver grāmatu 9.–10. lpp. atvērumā un raugies, kas uzzīmēts. Tur redzams bērns, dažādi augļi – **ābols, bumbieris, vīnogas, banāns**, priekšmeti – **burtnīca, zīmulis**.

2. solis

Spēles vadītājs uz lapas uzraksta burtu **Ā** un jautā, kurš vārds grāmatas attēlā sākas ar skaņu **Ā**. Ja bērns neatrod vārdu, tad to pasaka priekšā, lūdz parādīt attēlu, pēc tam izdomāt vēl citus vārdus ar šo skaņu.

3. solis

Līdzīgi dara ar citiem burtiem, piemēram **B**. Uzraksta gan lielo, gan mazo drukāto burtu un jautā bērnam, kuri vārdi sākas ar skaņu **B** un kuros vārdos bērns dzird vairākas skaņas **B**. Iespējams, vajadzēs vairākas reizes šos vārdus atkārtot.

4. solis

Izvēlas pēc kārtas grāmatas atvēruma attēlus, piemēram, ābolu, banānu, vīnogas, zīmuli, lūdz bērnam uzrakstīt vārda pirmo burtu. Uzzīmē attēlus uz atsevišķām kartītēm (dara to kopā ar bērnu), ieliek zīmējumus kastītē – un spēlē šo spēli bieži.

Padoms

Jebkurā grāmatas atvērumā var izvēlēties kādu lietvārdu vai darbības vārdu šādām aktivitātēm, bet sākumā labāk izvēlēties vārdus ar skaidri saklausāmām pirmajām skaņām bez līdzskaņu kopām, (piemēram, vārdā „suns” pirmā skaņa ir **s**, bet vārdā „slota” ir līdzskaņu kopa **sl**).

Saruna „Padomāsim, ko tas nozīmē”

Pārrunā ar bērnu, kā viņš saprot šos teikumus, vai ar viņu kaut kas līdzīgs ir gadījies. Pieaugušais var to paskaidrot.

1.–2. lpp.

Es un burtiņi, mēs esam draudzīgi. Bet, ja viņu ir pārāk daudz, mēs sākam strīdēties. Tad tie mani nostumj malā.

5.–6. lpp.

Mammai iekšā dzīvo tīģeris, kurš nedrīkst pamosties.

13.–14. lpp.

Visi nejaukie, neuzvedīgie burti nobirst uz grīdas.

23.–24. lpp.

Arī man iekšā dzīvo tīģeris. Tas vairs negrib gulēt mierīgi.

25.–26. lpp.

Apgāžas mana glāze. Savu slapjo bārdu izstiepj pār galdu.

Pār vārdu. Pār visu.

31.–32. lpp.

Es pieeju tīģerim klāt un apskauju viņu. Un tad tīģera vairs nav.

31.–32. lpp.

Burti paliek savās vietās un brīnās, kur mēs esam pazudušas. Katrs reiz ir palicis malā. Tagad viņu kārtā.